

Publicist Mihael Kunić i njegov prinos razvoju hrvatske biografistike

Iva Mandušić

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb
iva.mandusic@lzmk.hr

SAŽETAK: Publicist Mihael Kunić slabo je poznat hrvatskoj kulturnoj javnosti. Podrijetlom Slovak, zanimanjem umirovljeni pedagog i školski nadzornik u zemljama Habsburške Monarhije, u Hrvatskoj je boravio u posljednjem dijelu svoga života te je, aktivno sudjelujući u društvenom životu Zagreba, Karlovca, Varaždina, ali i u ladanjskom životu hrvatskoga plemstva, osobito u Slavoniji, zabilježio brojne zanimljivosti, danas vrijedne za poznavanje građanske kulture u prvim desetljećima XIX. st. Iz razdoblja njegova života prije dolaska u hrvatske zemlje potječu brojni njegovi radovi na njemačkom jeziku s područja pedagogije, lingvistike, povijesti i hortikulture, a slijedeći i razrađujući vlastitu biografsku metodu, Kunić je i u europskim razmjerima ostvario velik leksikografski pothvat, objavivši višesveščani biografski leksikon znamenitih ljudi Habsburške Monarhije *Biographien merkwürdiger Männer der Österreichischen Monarchie* (1805–12). U domaćoj literaturi uglavnom su poznate njegove povijesno-topografske studije i radovi o građanskim, plemićkim i javnim perivojima i parkovnoj arhitekturi, kojima je znatno pridonio poznavanju povijesti vrtne umjetnosti i kulturnih prilika u Hrvatskoj na početku XIX. st., a osim njih, u skladu s prosvjetiteljskim nastojanjima da se opišu životi osoba koje djeluju za opće dobro, objavio je i niz biografskih priloga o istaknutim osobama pretpreporodne Hrvatske i brojne prigodne pjesme kojima je obilježio razna javna i privatna događanja. U radu se, uz povijesni pregled razvoja hrvatske biografistike, razmatraju kriteriji odabira obrađenih osoba u Kunićevu opusu, motivi i okolnosti njegova djelovanja te njegov prinos razvoju ove discipline, s naglaskom na biografiju Josipa Sermagea, u kojoj opisuje svoje metodološke postupke, i krug osoba povezanih sa zagrebačkim Kaptolom kao dijela građanskoga sloja u nastajanju.

Cljučne riječi: Mihael Kunić; biografija; Josip Sermage; pretpreporodno razdoblje

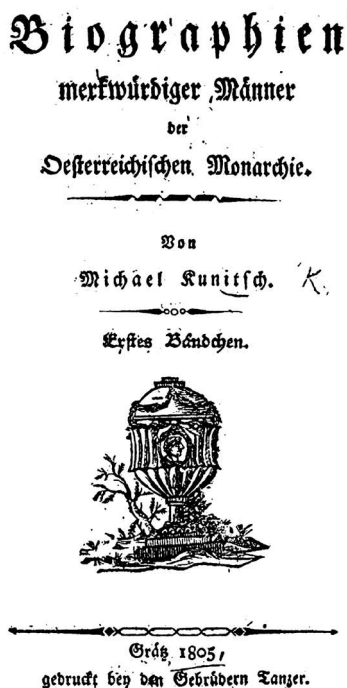
1. Uvod

Danas gotovo nepoznati pedagog, učitelj njemačkoga jezika i školski nadzornik u zemljama Habsburške Monarhije Mihael Kunić (Bánovce na Bebravi, 25. IX. 1765 – Karlovac, 9. IV. 1835) bio je i vrlo plodan pisac radova iz različitih područja. U hrvatskoj je historiografiji zabilježen kao autor zanimljivih povijesno-topografskih opi-

 <https://orcid.org/0009-0000-7551-5461> [Iva Mandušić]

 <https://ror.org/00vjz3318> [Leksikografski zavod Miroslav Krleža]

sa mineralnih izvora sjeverozapadne Hrvatske te brojnih priloga o vrtnoj umjetnosti i građanskim i javnim perivojima objavljivanih u onodobnom tisku. Manje je poznato da je Kunić svoj interes usmjerio i na proučavanje života i djelovanja istaknutih ljudi svojega vremena te da je sastavio i objavio višesveščani biografski leksikon znamenitih ljudi Habsburške Monarhije *Biographien merkwürdiger Männer der Österreichischen Monarchie* (Graz 1805–1812) (slika 1) kao i niz životopisa istaknutih suvremenika iz političkoga i kulturnoga života onodobne Hrvatske te njima posvećenih prigodnih govora. Tko je bio Kunić, zašto se i u kojim okolnostima našao u Hrvatskoj, kome je posvetio životopise i prigodnice te koje je njegovo mjesto u povijesti hrvatske biografistike?

Slika 1. Naslovnica 1. sveska Kunićeva biografskoga leksikona *Biographien merkwürdiger Männer der Österreichischen Monarchie* iz 1805. godine (Google Books) / Cover of the first volume of Kunić's biographical dictionary from 1805 (Google Books)

Tradicija pisanja biografija u hrvatskim je zemljama dugotrajna, a nastavila se na bogatu baštinu europske biografije, koja je kao književna forma s vrlo tankom granicom prema historiografiji bila prisutna već u starom vijeku. S osnovnim značajkama – istinitošću i točnošću – biografija se kroz povijest pojavljivala u najrazličitijim oblicima, od leksikografske natuknice do većih književnih formi. Nakon razdoblja srednjovjekovnih pripovjednih oblika posvećenih prikazivanju nečijeg života, često u

vidu legendi, biografija se u ranom novom vijeku razvila najprije u Dalmaciji i Dubrovniku kao kolijevkama hrvatske književnosti, dok je u kontinentalnom dijelu Hrvatske zaživjela kasnije zbog povijesnih okolnosti.¹ Ranonovovjekovni biografi usvojili su prethodno postavljen koncept o opisivanju života isključivo uglednih i poznatih osoba te su pristupili prikupljanju i klasifikaciji građe, a njihova su djela, dodavanjem psiholoških opisa pojedinca faktografskim činjenicama, ovaj žanr učinila vrlo popularnim. Uz povjesničara Ivana Lučića, najistaknutijega predstavnika ove pisane forme u XVII. st.,² autora životopisa mnogih dalmatinskih Hrvata, biografija se osobito njegovala u dubrovačkoj književnosti sa Stjepanom Gradićem,³ Ignjatom Đurđevićem⁴ i Serafinom Crijevićem⁵ kao najistaknutijim autorima. Sjeverni dio Hrvatske u ovom je razdoblju zastupljen kroz radove povjesničara Pavla Rittera Vitezovića, koji je ostavio nekoliko biografskih spisa, uglavnom u rukopisu.⁶ Važan su dio hrvatske biografske tradicije i djela autora životopisa pripadnika crkvenih redova, prije svega Đure Bašića, Ivana Krištolovca i Nikole Bengera.⁷

¹ Sažeti suvremeni prikaz razvoja enciklopedistike u Hrvatskoj, između ostaloga i biografistike, dao je Frano Glavina u članku »Inicijative, pokušaji i započeta djela naše enciklopedistike i leksikografije«. *Bilten Jugoslavenskog leksikografskog zavoda*, 1, 1975., str. 63–75. Također je vrlo informativan i pregledan tekst Igora Gostla o razvoju hrvatske enciklopedistike »Od glagoljskih lucidarija do Hrvatske enciklopedije. Pet stoljeća hrvatske enciklopedike i leksikografije«. *Radovi Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža*, 4, 1995., str. 81–124.

² Iva Mandušić, »Lučić, Ivan«. *Hrvatski biografski leksikon*, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 9, 2021., str. 129–133. (<https://hbl.lzmk.hr/clanak/lucic-ivan>) (pristupljeno 25. III. 2024). Biografije brojnih dalmatinskih Hrvata uključio je u svoje najvažnije djelo *De Regno Dalmatiae et Croatiae libri sex*. Amsterdam, apud Ioannem Blaeu, 1666.

³ Polihistor i diplomat Stjepan Gradić napisao je opsežne životopise poznatijih suvremenika, a osobito je bogata bila njegova korespondencija s istaknutim književnicima i učenjacima. Informativnije u *Hrvatskoj enciklopediji* <https://enciklopedija.hr/clanak/gradic-stjepan> (pristupljeno 25. III. 2024) i S. Krasić, »Gradić Stjepan«, *Hrvatski biografski leksikon*, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 5, 2002., <https://hbl.lzmk.hr/clanak/gradic-stjepan> (pristupljeno 25. III. 2024).

⁴ Đurđević je sastavio *Vitae et carmina nonnullorum illustrium civium Rhacusinorum*, nedovršeni biobibliografski leksikon sa 105 biografija dubrovačkih autora XV–XVII. st. Više o tom djelu Gorana Stepanić, »Tretman lirske pjesme: metodološka hibridnost i pjesnički kanon u Đurđevićevim *Vitae illustrium Rhacusinorum*«. *Colloquia Maruliana*, 19, 2010., str. 95–122.

⁵ Njegovo je najvažnije i najopsežnije djelo na kojem je radio gotovo 20 godina biobibliografska zbirka *Bibliotheca Ragusina*, Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, priređivač Stjepan Krasić, 1975–80., u kojoj je donio životopise i opisao književnu ostavštinu 435 dubrovačkih pisaca.

⁶ O Vitezovićevu životu i radu više u *Hrvatskoj enciklopediji*: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/vitezovic-ritter-pavao> (pristupljeno 25. III. 2024)

⁷ Đuro Bašić sastavio je zbirku biografija dubrovačkih isusovaca *Elogia Iesuitarum Ragusinorum* (tiskano u *Croatia sacra*, 3(1933) 6, str. 116–216; *Vrela i prinosi*, 1933., 3, str. 4–104), a o hrvatskim pavlinima pisali su Ivan Krištolovec *Brevis relatio virorum et personarum, quae floruerunt in ordine prothoeremítico* (Knjižnica Sveučilišta Eötvös Loránd, Budimpešta) i Nikola Benger *Catalogus auctorum ex religiosis ordinis s. Pauli eremitae* (Arhiv HAZU II b 72). Više o njima Rafo Bogišić, »Serafin Crijević – pionir hrvatske književne historiografije«. *Croatica*, 18(1987) 26–27–28, str. 211–224.

Prosvjetiteljska nastojanja da se opišu životi onih koji su svojim radom pridonijeli općem dobru potaknula su sustavniji rad na biografijama znamenitih ljudi te se u XVIII. st. javljaju prva takva djela i na ovom prostoru. Prvo tiskano književno-povijesno djelo u sjevernoj Hrvatskoj nastalo je iz pera povjesničara Baltazara Adama Krčelića, autora zbirke biografija istaknutih pravnih i povijesnih pisaca koji su podrijetlom ili djelatnošću bili vezani uz Bansku Hrvatsku i Slavoniju (*Scriptorum ex regno Sclavoniae*, 1774). Uz njega je djelovao i najznačajniji predstavnik žanra u ovom razdoblju, bibliofil i polihistor Adam Alojzije Baričević, autor više pojedinačnih biografija i nacрта abecedara za biografski rječnik pisaca kontinentalne Hrvatske, koji su ostali u rukopisu. Sličnu nakanu ostvario je i talijanski pijarist u Dubrovniku Franjo Marija Appendini u svom djelu *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de'Ragusei* (1802–03) te dao prvi sustavan pregled dubrovačke političke i kulturne povijesti, povezujući podatke iz života književnika s njihovim djelima.

Ozbiljniji zamah biografistike kao zasebne discipline započeo je tek sredinom XIX. st., u okviru nacionalnoga pokreta koji je kao jedan od ciljeva imao i čuvanje i vrjednovanje povijesne baštine radi afirmacije nacionalnoga identiteta. Jedan od istaknutijih primjera bio je povjesničar, arheolog i književni povjesničar Šime Ljubić, koji je u skladu sa svojom idejom o Dalmaciji kao ishodištu hrvatske kulture i povijesti sastavio biografski leksikon znamenitih ljudi iz Dalmacije *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia* (1856).⁸

Kao i Ljubić, još je jedan velikan XIX. st., povjesničar Ivan Kukuljević Sakcinski, u svoj raznolik opus uvrstio brojne biografske radove. Zastupajući individualističko shvaćanje povijesti i uvjerenje o sposobnim pojedincima kao pokretačima povijesnih procesa, napisao je više biografskih studija o pojedinim osobama i plemićkim obiteljima te biografske zbirke o likovnim umjetnicima, pjesnicima i književnicima *Pjesnici hrvatski XV. vieka* (1856–67), *Pjesnici hrvatski XVI. vieka* (1858) te *Književnici u Hrvatah iz prve polovine XVII. vieka* (1869) te općenito znamenitim osobama *Glasoviti Hrvati prošlih vjekova* (1886).⁹ Ti su radovi zadugo bili polazište za brojne biografske radove.

Sustavan rad na biografiji u Hrvatskoj u nastavku XIX. st. provodio se u skladu s pozitivizmom i domoljubnim težnjama nacionalnoga pokreta te je do kraja stoljeća nastao *Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća* (1899–1900) pisca i novinara Milana Grlovića sa 150 biografija osoba s područja Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. S

⁸ Više o njemu u: Iva Mandušić, »Ljubić Šime«, *Hrvatski biografski leksikon*, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 9, 2021. <https://hbl.lzmk.hr/clanak/ljubic-sime> (pristupljeno 25. III. 2024).

⁹ Detaljan prikaz Kukuljevićeve djelatnosti, Iva Mandušić i Višnja Flego, »Kukuljević Sakcinski Ivan«, *Hrvatski biografski leksikon*, Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 8. <https://hbl.lzmk.hr/clanak/kukuljevic-sakcinski-ivan> (pristupljeno 25. III. 2024).

prvim godinama XX. st. javlja se i ideja o pokretanju općega nacionalnoga biografskog leksikona, odnosno enciklopedije Južnih Slavena. Konceptiju takva izdanja razradio je Velimir Deželić Stariji 1905.,¹⁰ a ona se počela realizirati nešto kasnije pomoću zaklade generala i povijesnoga pisca Marka Crljena¹¹ od početnih 20 000 kruna. Godine 1909. u okrilju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti započeo je rad na *Enciklopedijskom jugoslavenskom rječniku*, no s početkom Prvoga svjetskog rata te su aktivnosti morale biti ograničene pa su se preusmjerile na prikupljanje građe za *Hrvatski biografički rječnik*. Glavni nositelj pripremnih radnji bio je V. Deželić, a većina skupljene građe bila je objavljena 1925. u leksikonu *Znameniti i zaslužni Hrvati 925–1925. te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti* pod uredništvom povjesničara i arhivista Emilija Laszowskog. Prikupljena je rukopisna građa potom 1951. povjerena na brigu novoosnovanom Jugoslavenskom leksikografskom zavodu te se danas nalazi u Zbirci rijetkosti *Hrvatskog biografskog leksikona* te je u planu njezino digitaliziranje.

2. Kunićev život i pozadina nastanka biografskih radova

Među imenima predviđenima za uvrštenje u Akademijin biografski (biografički) rječnik nalazi se i ono Mihaela Kunića. Rukopisnu biografiju broj 230, koja je bila neposredan povod za uvrštenje u *Hrvatski biografski leksikon*,¹² sastavio je filolog i književni povjesničar Vladoje Dukat, a kako je navedeno u kratkom popisu literature, on je podatke crpio iz biografskoga leksikona C. Wurzbacha¹³ i bibliografije J. Szinnyeia,¹⁴ u kojoj je bila popisana većina Kunićevih objavljenih radova. Detaljnijim pregledom literature vidljivo je da je Wurzbachu kao izvor poslužila austrijska nacionalna enciklopedija iz 1838.,¹⁵ a iste godine Kunićeva biografija objavljena je i u leksikonu *Allgemeine Deutsche Biographie*.¹⁶ Unatoč tome što je ovaj plodan pisac već

¹⁰ Vitezović, 2, 1, 1905., str. 7–12; 2/3, str. 32–33.

¹¹ M. Crljen je, potaknut činjenicom da se u inozemstvu vrlo malo zna o Hrvatima i Južnim Slavenima, odlučio dati početni novac za izradu enciklopedijskoga rječnika. Više o njemu u: Elizabeta Palanović, »Crljen Marko«. *Hrvatski biografski leksikon*, 2. Zagreb, Jugoslavenski leksikografski zavod, 1989. <https://hbl.lzmk.hr/clanak/crljen-marko> (pristupljeno 25. III. 2024). Također i Đuro Körbler, »Marko pl. Czerlien«. *Ljetopis JAZU*, 33, 1918., str. 143–153.

¹² Iva Mandušić, »Kunić Mihael«. *Hrvatski biografski leksikon*, 8. Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013, str. 393. <https://hbl.lzmk.hr/clanak/kunic-mihal-von> (pristupljeno 25. III. 2024)

¹³ Carl Wurzbach, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 13, Wien 1865., str. 352.

¹⁴ József Szinnyei, *Magyar irók élete és munkái*, 7, Budapest 1900.

¹⁵ *Oesterreichische National-Encyklopädie*, 3, Wien 1838., str. 313–314.

¹⁶ *Allgemeine Deutsche Biographie*, Berlin, Verlag Duncker & Humblot, 17, 1883., str. 381–382.

na samom početku XIX. st. zainteresirao austrijsku i njemačku, a potom i mađarsku te hrvatsku kulturnu javnost, danas je razmjerno nepoznat.¹⁷

Razloge te anonimnosti treba tražiti u Kunićevom nestalnom mjestu boravka i djelovanja diljem Habsburške Monarhije, čijim je raspadom nestala i čitalačka publika kojoj je namijenio većinu svojih radova. Ipak, svojevrсни *damnatio memoriae* u hrvatskoj literaturi možda je povezan i s reakcijom na dio njegovih djela koja nisu najbolje prihvaćena i shvaćena u pretpreporodno doba.

Već samo njegovo prezime, koje nalazimo u više varijanti (Kunics, Kunits, Kunitsch, Kunić, Kunič) pridonosi nejasnoćama i ostavlja prostor za različite teorije o njegovu podrijetlu i identitetu.¹⁸ Prema prvim biografima, rođen je 1765. u mjestu Banovce, trgovištu u županiji Trenčín u Slovačkoj, gdje je njegov otac Joseph Kunitsch bio časnik u husarskoj regimenti. Školovao se u vojnom institutu u Wartbergu (Senec) u Požunskoj županiji na njemačkom, latinskom i mađarskom jeziku te je ondje već nakon završene škole s 19 godina zbog iznimnoga znanja bio postavljen za nastavnika njemačkoga jezika. Raspuštanjem ovog instituta, priključio se projektu topografske izmjere zemlje i fiskalne regulacije zemlje, postavši pomoćnik glavnoga inženjera za okruge Nitra, Trenčín i Požun (Bratislava), a neko vrijeme radio je i kao profesor klavira u gradu Prievidza. Od 1790. bio je ravnatelj škole i učitelj u Brucku na Muri i u Grazu, cijenjen kao jedan od najboljih stručnjaka na području pučke prosvjete, sve do umirovljenja sredinom 1810-ih. Kao umirovljeni profesor i stručnjak za pedagogiju, lingvistiku, biografiju i topografiju, nastavio se baviti znanstvenim istraživanjem te pod pokroviteljstvom raznih mecena putovao širom Monarhije i objavljivao brojne rasprave i radove, ostvarivši plodnu suradnju s časopisima, uglavnom specijaliziranim za hortikulturu. Za života je sastavio brojne udžbenike, priručnike, rječnike i pravopise njemačkoga jezika te nama osobito zanimljiv višesveščani biografski leksikon istaknutih ljudi Habsburške Monarhije.¹⁹

Tim opsežnim djelom, ali i drugim njegovim radovima na pedagoške teme, bavila se uglavnom austrijska historiografija, koja je propitivala njegovu ulogu u po-

¹⁷ Po njemu, kao jednom od zaslužnih austrijskih pedagoga, danas nosi naziv ulica u bečkoj četvrti Simmering, Kunitschgasse.

¹⁸ Među inačicama imena i prezimena u djelima objavljenima u Hrvatskoj prevladava Michael von Kunits (Kunnits), odnosno Kunitsch, a većina hrvatske literature navodi hrvatsku verziju Kunić, stoga smo se odlučili za nju.

¹⁹ Nije potpuno jasno u koliko je svezaka Kunić zapravo objavio svoj leksikon *Biographien merkwürdiger Männer der Österreichischen Monarchie*. U svim enciklopedijskim izdanjima navodi se da je 1805–12. izišlo šest svezaka, u predgovoru jednoga od svojih djela sam Kunić navodi sedam, dok se u svim dostupnim knjižnicama peti svezak nalazi kao posljednji. Usporediti npr. Austrijsku nacionalnu knjižnicu: <https://onb.digital/search/869078> (pristupljeno 24. III. 2024).

vijesti austrijskog školstva.²⁰ No, na njegov topografski opis Ugarske *Topographische Beschreibungen des Königreiches Ungarn und seiner einverleibten Provinzen* (Pesth 1824), svojevrsnim izvještajem o topografskoj izmjeri Monarhije, koji je odmah nakon objave bio zamijećen u suvremenom tisku,²¹ bilo je više osvrta u novijoj mađarskoj historiografiji. Dio knjige s opisima šest vlastelinstava koja su tada pripadala Županiji Vas, a danas su sastavni dio pokrajine Gradišće u Austriji, ponovno je aktualiziran 2000-ih.²²

U hrvatskoj su se literaturi njegovim opusom bavili samo stručnjaci zainteresirani za pojedina područja, poput hortikulture,²³ graditeljstva i povijesti umjetnosti,²⁴ dok je cjelina njegova rada ostala uglavnom nepoznata. Više pozornosti na Kunića usmjerio je jedan od najboljih poznavatelja zagrebačke spomeničke baštine Gjuro Szabo, uputivši na Kunićeve radove o zagrebačkim vrtovima te palačama i građanskim kućama na kraju XVIII. i na početku XIX. st. Uz primjedbu da je njemački pisac i pristaša mađarizacije, Szabo je o Kuniću zabilježio »da je uvijek u nekakvoj ekstazi, marljiv kao crv«,²⁵ aludirajući ne samo na brojne kulturne priloge, nego i na brojne pojedinačne biografije istaknutih osoba hrvatskoga političkoga i kulturnoga života i još brojnije prigodne govore napisane njima u čast.

Donekle je razumljivo što se hrvatska javnost nije osvrtała na brojne Kunićeve pedagoške radove objavljene uglavnom potkraj XVIII. st., poput raznih jezičnih pri-

²⁰ Walter Pietsch, »Steirische Beiträge zur österreichischen Schulgeschichte des 18. Jahrhunderts«, *Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark Jahrgang*, 86, 1995., str. 255–264.

²¹ Hazai 's *Külföldi Tudósítások*, 43, 1824., str. 344–346; *Magyar Kurir*, 38, 46, 1824., str. 364.

²² Tilcsik György je u nekoliko nastavaka u časopisu *Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények* (Szombathely 2011–13) prikazao Kunićevu knjigu i svoj trud oko digitalizacije izvornika. Rumunjski su se autori dotaknuli njegova opisa samostana Maria Radna. Više u: *Călători străini despre ările Române în secolul al XIX-lea*, 2, Bukurest, Editura Academiei Romane, 2004.

²³ Na Kunićeve opise zagrebačkih perivoja i građanskih vrtova prvi se ozbiljnije osvrnuo Artur Schneider, »Perivoji, vrtovi i šetališta u starom Zagrebu«, *Narodna starina*, 8, 20, 1929., str. 144–180. Na njega su se oslonili Igor Gostl, *Zagrebački perivoji i promenade*. Zagreb, Školska knjiga, 1994., Ivana Jurčić, »Doprinos Mihovila Kunića upoznavanju stanja i razvoja vrtnje umjetnosti sjeverne i zapadne Hrvatske u prvoj polovici XIX stoljeća«, *Poljoprivredna znanstvena smotra*, 60, 2, 1995., str. 171–188, te Mladen Obad Ščitaroci i Bojana Bojanić, »Varaždinski perivoji 19. stoljeća u hrvatskom i europskom kontekstu«. *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, 24, 2013., str. 293–316. i »Public parks in Croatia in the 19th century within a European context.« *Annales. Series historia et sociologia*, 24, 1, 2014., 1, str. 95–111.

²⁴ Dragutin Hirc ostavio je brojne zapise o Zagrebu na kraju XIX. i početkom XX. st. koji su tek 2008. objedinjeni u knjizi *Stari Zagreb*; u njoj Hirc preuzima i prenosi kao relevantne Kunićeve opise grada i pojedinih znamenitosti. Nadalje, Kunićevim opisima služile su i Lelja Dobronić, *Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba*. Zagreb, Društvo historičara umjetnosti Hrvatske, 1971. te Vanda Ladović i Nada Premerl, »O razvoju i uređenju Ilice, Preradovićeve trga i Jurišićeve ulice u XIX i XX stoljeću«. *Iz starog i novog Zagreba*, 6, 1984., str. 189–206.

²⁵ Gjuro Szabo, *Stari Zagreb*. Zagreb, Spektar, 1971., str. 83.

ručnika, metodičkih uputa za učitelje njemačkih seoskih škola, poučnih eseja i pripovijetki za mladež te drugih stručnih radova vezanih uz reorganizaciju školstva u Habsburškoj Monarhiji.²⁶ S druge strane, njegova studija *Reflexionen über die Begründung der magyarischen Sprache in Ungarn* (Agram 1833), u kojoj je kao stručnjak na polju pučkoga školstva raspravljao o položaju mađarskoga jezika u odnosu na druge jezike u Monarhiji, neposredno nakon objave izazvala je određene reakcije hrvatske javnosti.²⁷ U raspravi je izrazio svoje neslaganje s nasilnom i naglom mađarizacijom, ali ne i s postupnim uvođenjem tog jezika u opću upotrebu, citirajući u uvodu Kasiodorovu misao *turpe enim est in patria sua peregrinum esse* (ružno je u svojoj domovini biti stranac).

Moguće je da je samo spominjanje bilo kakve prednosti mađarskoga jezika kod uskoga kruga obrazovanih ljudi u pretpreporodnoj Hrvatskoj, u kojoj se tek formirala ideja o narodnom jeziku, izazvalo animozitet. Takav Kunićev pogled na cjelokupnu jezičnu problematiku moguće je razumjeti ukoliko se pogleda širi kontekst povijesnih zbivanja. Odgojen u trima jezicima (slovački, njemački i mađarski), duboko u tradiciji jozefinskoga prosvjetiteljstva, Kunić je, djelujući na području organizacije školstva, sigurno imao širu sliku, a prema dostupnoj literaturi, bio je zagovornik prosvjetiteljske ideje o univerzalnom građanstvu svijeta, suživotu i međusobnoj suradnji različitih naroda s ciljem postizanja blagostanja svakoga naroda. U svim radovima ističe neraskidivu vezu naroda i narodnoga jezika, koji ima presudnu ulogu u posredovanju obrazovanja i kulture, a zagovara i vjersku toleranciju.

Njegovom ulogom u izgradnji slovačke nacije bavila se slovačka povjesničarka Mária Vyvialova,²⁸ koja ga je poistovjetila s anonimnim autorom brošure *Sollen wir Magyarern werden?*, tiskane 1833. kod I. N. Prettnera u Karlovcu i koja je privukla veliku pozornost, osobito među mađarskim liberalnim plemstvom i zastupnicima na Ugarsko-hrvatskom saboru 1832.²⁹ Taj je spis jedan od prvih na njemačkom jeziku

²⁶ *Versuch sokratischer Gespräche über die Erzählungen in dem zweiten Theile des Lesebuches für Landschulen der k. k. Staaten.* Grätz 1796.; *Erklärungen und Gespräche über das Lesebuch; oder die Anleitung zur Rechtschaffenheit für Schüler der deutschen Schulen in den Städten und Märkten der k. k. deutschen Staaten.* Graz 1796.; *Der praktische Privatgeschäftsmann, welcher alle im bürgerlichen Leben vorkommende schriftliche.* Grätz 1797., 1801.; *350 Sätze lehrreichen Inhaltes zu Vorschriften und zum Dictiren.* Grätz 1797., 1800.; *Moralische Erzählungen, Geschichten, Beispiele und Gespräche zum Behuf für Landschullehrer und zur Bildung für deutsche Junglinge.* Grätz 1798.; *Grammatisch und orthographisches Wörterbuch der Homonyme der deutschen Sprache. Ein Handbuch für Kanzelleu und Schulen nach Adelungs Grendsätzen,* 1–2. Grätz 1803; *Praktische Briefe für deutsche Schüler und Lehrer.* Grätz 1807.

²⁷ Ljudevit Vukotinović, »Uspomena na godine 1833-1835«, *Narodne novine*, 51, 3, 1883., str. 2–3; Franjo Jelašić, »Oko stogodišnjice hrvatskoga preporoda«, *Napredak*, 7, 11/12, 1932., str. 1.

²⁸ »Michal Kunic — autor národných obrán«. *Biografické štúdie*, 38, 1988., str. 37–123.

²⁹ Kao mogući autori u XIX. st. navodili su se preporoditelji Antun Vakanović, Janko Draško-
vić, Ljudevit Gaj, Ján Čaplovič, Jan Kollár, sve dok se početkom XX. st. nije ustalilo uvjerenje da ju je

usmjeren protiv mađarizacije, u kojem su se branili interesi Slovaka, ali i Hrvata, Srba, Slovenaca te drugih naroda Monarhije. Vyválova usporednom analizom tog spisa i Kunićeve rasprave o mađarskom jeziku *Reflexionen*, tiskane iste godine u Zagrebu, dolazi do zaključka da su međusobno ovisne, te Kuniću pripisuje i neke druge radove,³⁰ koji ga dovode u vezu s krugom slovačkih i hrvatskih preporoditelja.

Kako je djelovao u razdoblju pretpreporodnoga razdoblja, dok je proces stvaranja nacionalnih identiteta bio tek u začetku, sva svoja djela napisao je na njemačkom, jeziku na kojem je profesionalno djelovao. Za njega je samorazumljivo da je njemački jezik prisutan u javnom životu ne samo austrijskoga dijela Monarhije, već i u Ugarskoj i Hrvatskoj, što je primijetio već pri svom prvom posjetu Hrvatskoj 1818. te s odobravanjem komentirao njegovu čestu upotrebu.³¹

Iako se u starijoj literaturi pokušala naći veza koja bi Kunićevo podrijetlo smještala u hrvatske krajeve,³² čini se da Kunić u Hrvatsku nije došao potaknut obiteljskim vezama. Prvi put boravio je u Hrvatskoj 1818. godine, što je zabilježeno i u novinskom članku o nesvakidašnjoj zajedničkoj aktivnosti Kunića i zagrebačkoga biskupa Maksimilijana Vrhovca, osobe s kojom će biti povezan na više načina.

Zagrebački biskup Vrhovac, kao jedna od najistaknutijih ličnosti političkoga i kulturnoga života Hrvatske toga doba, bio je pokretač brojnih kulturnih, gospodarskih i drugih društvenih događaja.³³ Među brojnim aktivnostima izdvaja se, za Kunića zanimljivo, oblikovanje prvoga javnoga perivoja Maksimira u Hrvatskoj (i jugoistočnoj Europi uopće) na biskupskom posjedu kraj Zagreba i uređenje perivoja s egzotičnim biljem na zapuštenom biskupskom zemljištu u Vlaškoj ulici (danas kbr. 70–72).

napisao Samuel Hoič, kapelan u Slovačkoj. Različita mišljenja o autorstvu ove brošure donosi Ivan Esih u knjižici *Tko je autor političke brošure Sollen wir Magyaren werden? (1833-1933)*. Sarajevo 1933.

³⁰ *Eine Stimme aus Ungarn* von Paulus Szeniczensis. Hamburg, Hoffmann und Campe 1832. Druga brošura također se bavi jezikom *Soll und kann die Ungarische Sprache zur einstein Geschäftssprache in Königreich Ungarn und den mit demselben vereinigten Länder gemacht werden?* Pressburg, bei Joseph Landes, 1833.

³¹ »...*Schon bey meiner ersten Bereisung Kroatiens im Jahr 1818 bemerkte ich mit Vergnügen überall eine stärkere Vorliebe für die deutsche Sprache auf einen häufigeren Gebrauch derselben...*« *Reflexionen*, str. 83.

³² Ivan Bojničić u svom djelu o plemstvu *Der Adel von Kroatien und Slavonien*. Nürnberg, Verlag von Bauer und Raspe, 1899., str. 99–100. navodi članove obitelji Kunić kojoj je plemstvo potvrđeno 1683. s napomenom da je Mihael Kunić možda pripadnik te obitelji.

³³ Vrhovac je posjedovao vlastitu tiskaru, poticao suvremenike na prikupljanje usmene i pisane književne baštine, poduzeo više inicijativa s ciljem poboljšanja trgovine i industrije, 1800. u Beču osnovao dioničko društvo te je radio na poboljšanju prometnih veza Banske Hrvatske s Jadranskim morem (regulacija rijeke Kupe, izgradnja prometnica). Bio je zaslužan i za unapređenje hrvatskoga javnoga zdravstva; osim izgradnje nove Zakladne bolnice na zagrebačkoj Harmici, započete 1794., bio je začetnik i modernoga termalnog lječilišta u Stubičkim toplicama.

U okviru svojih raznovrsnih aktivnosti Vrhovac je 1818. odlučio dati prilog Nacionalnom muzeju u Pešti koji je tek počeo prikupljati predmete za svoj fundus.³⁴ Odlučio se za kuriozitet u europskim razmjerima, živi primjerak rijetkoga vodozemca – čovječje ribice (*Proteus anguinus*) s krškoga područja. Životinju je iz Zagreba u Peštu u košari nosio upravo Kunić, koji je osobno izvijestio javnost o tom događaju u novinskom članku,³⁵ a vijest je potom objavljena i u drugim tiskovinama.³⁶ Usudili bismo se pretpostaviti da je Kunić bio sudionik i drugih biskupovih aktivnosti, osobito jer je svojim bogatim znanjem o hortikulturi mogao unaprijediti njegove projekte.³⁷

Iz različitih je pokazatelja vidljivo da je Kunić pripadao krugu zagrebačkoga biskupa te da je dobro poznao kulturne i društvene prilike i brojne protagoniste događanja u Banskoj Hrvatskoj na početku XIX. st. Znamo da je u razdoblju između 1817. i 1827. putovao širom Ugarske i potom bilježio svoja opažanja, nazivajući ta svoja putovanja *literarischen Wanderung*, a prateći njegove tiskane radove, donekle možemo rekonstruirati i njegova kretanja po Hrvatskoj. Osim navedenoga događaja koji ga povezuje s Vrhovcem, zasad nema drugih pouzdanih podataka te o motivima njegova dolaska zasad možemo samo nagađati. Pozadinu Kunićeva boravka u Hrvatskoj možda otkriva podatak koji navodi M. Vyvialova. Prema njoj, Kunić je bio rođak ostrogonskoga nadbiskupa i primasa Ugarske Alexandra Rudnaya, koji je podupirao slovački nacionalni preporod i pravo slavenskih naroda da se služe svojim jezicima u crkvenim obredima i obrazovanju.³⁸ Ta bi teza mogla imati čvrste temelje s obzirom na nekoliko Slovaka koji su u tom razdoblju imali velik utjecaj na prilike u Hrvatskoj i s kojima je Kunić potvrđeno imao kontakte. Prije svega, tu je Aleksandar Alagović, zagrebački kanonik od 1821. i nasljednik Maksimilijana Vrhovca na časti zagrebačkoga biskupa, kojem je Kunić posvetio više svojih radova. Slovak je i Juraj Haulik, od 1820. tajnik primasa Rudnaya, a od 1832. prepozit zagrebačkoga Kaptola,

³⁴ Mađarski nacionalni muzej svoje početke smješta u 1802., kad je Ferenc Széchenyi osnovao Nacionalnu knjižnicu, a nekoliko godina poslije njegova je supruga knjižnici poklonila zbirku minerala, što je vodilo stvaranju muzeja kao primarno prirodoslovnog. Ugarski je parlament 1807. dao odobrenje za osnutak nove institucije što je rezultiralo širim pozivom građanstvu da donira predmete za muzejsku zbirku.

³⁵ M. Kunits, »Ritkaságok«. *Tudományos Gyűjtemény*, 2, 12, 1818., str. 119–120.

³⁶ *Leipziger Literatur Zeitung*, 1, 252, 1819., str. 1.

³⁷ U svojim memoarskim zapisima *Dnevnik-Diarium* (priređivači Metod Hrg i Josip Kolanović), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987–2017., Vrhovac na više mjesta spominje nekog Kunića, no priređivači knjige nisu uspjeli detektirati o kome se točno radi i prema svemu sudeći pogrešno poistovjetili nekoliko osoba istoga prezimena. Nažalost, do danas je priređen i objavljen samo dio Vrhovčeva dnevnika, i to za godine 1801–1815., dok se ostatak dnevnčkih zapisa, koje je prema današnjim spoznajama Vrhovac vodio do 1825. godine, nalazi u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu.

³⁸ Poznata je njegova izjava *Slavus sum, et si in cathedra Petri forem, Slavus ero* (Slaven sam, i ako zasjednem na Petrovu stolicu, bit ću Slaven).

potom 1837. zagrebački biskup te 1853. i nadbiskup nakon što je biskupija podignuta na rang nadbiskupije. Analizom svih Kunićevih radova vidljivo je da je osobito često kontaktirao osobe povezane sa zagrebačkim Kaptolom.

Hrvatsko građansko društvo u to je doba tek bilo na početku svoga zamaha, a javnim životom dominirao je uzak krug inteligencije iz redova plemstva i građanstva. S obzirom da općeprihvaćeni hrvatski standardni jezik nije postojao te da je službeni jezik bio latinski, kao rezultat jezičnih praksi hrvatskim je javnim gradskim životom dominirao njemački jezik. Krećući se u tim krugovima, Kunić je bio član više kulturnih društava u Zagrebu i Varaždinu te je imao dobar uvid u društvene prilike u Hrvatskoj. Od početka 1820-ih objavljuje povijesno-topografske opise hrvatskih krajeva koje je obišao – piše o mineralnim izvorima u Topuskom (1827),³⁹ Varaždinskim Toplicama (1828)⁴⁰ i Jamnici (1831).⁴¹ Također, tih je godina osobito plodna bila njegova suradnja u časopisu *Allgemeine deutsche Gartenzeitung* (Frauendorf 1828–35), u kojem je, uz priloge o vrtlarstvu i voćarstvu, redovito izvješćivao o vrtovima i perivojima u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, ali i o njihovim vlasnicima. Prema svemu sudeći, osim u Karlovcu, najviše je boravio u Varaždinu i Zagrebu, o čemu svjedoče brojni prigodni govori kojima je obilježio razna događanja, javna i privatna – posvećenja za biskupe, rođendane, imendane, smrti i slično.

3. Kunićev rad na biografijama

Kako je kriterij uspostave abecedarija ključna točka u nastanku svakoga biografskog leksikona te je odnos historije i biografije i danas aktualno pitanje, kao i ono mijenja li promijenjeni povijesni kontekst vrijednosne kriterije, zanimalo nas je kako je to moglo izgledati u pretpreporodnom razdoblju. Nadalje, pokušali smo odrediti s kojim ciljem je Kunić pisao biografske priloge te ustanoviti jesu li oni poslužili samo kao opisi života po nekom kriteriju izdvojene osobe ili su bili i sredstvo komunikacije između njega i osoba kojima su bili posvećeni? Analizirajući priloge koje je o svojim suvremenicima iz Hrvatske objavljivao od 1820-ih godina nadalje, zanimalo nas je u kojoj je mjeri Kunić uspio stvoriti kolektivnu biografiju onodobne hrvatske »elite« i dati uvid u šire društvene prilike onodobne Hrvatske.

³⁹ *Historisch topographische Beschreibung des Mineralbades Topusko*. Carlstadt, Gedruckt mit Prettnerschen Schriften, 1827 (pretisak i hrvatski prijevod Topusko 1997).

⁴⁰ *Historisch-topographische Beschreibung des vortrefflichen Varasdiner Töplitzer Schwefelbades*. Varasdin, gedruckt in der kaiserlich königlich privilegirten Sangilla'schen Buchdruckerey, 1828.

⁴¹ *Der Sauerbrunnen Jamnicza im Königreiche Croatien*. Agram, Franz Suppan, 1831. Temeljem njegova izvješća o jamničkom izvoru Hrvatski je sabor 1832. putem svog povjerenstva rješavao status lječilišta. *Zaključci Hrvatskog sabora*, II. Zagreb, Državni arhiv NR Hrvatske u Zagrebu, 1976., str. 177.

Pristupajući analizi Kunićeva leksikona istaknutih ljudi Habsburške Monarhije, zainteresirali su nas kriteriji odabira uvrštenika u tu zaokruženu ediciju kao i odabir istaknutih osoba u Hrvatskoj kojima je Kunić poslije posvetio pojedinačne priloge. Objašnjenje je velikim dijelom dao sam autor u uvodu svoga leksikona. Ondje je istaknuo kako je odlučio napisati biografije preminulih istaknutih ljudi iz svih profesionalnih strukovnih staleža, koji su svojim djelima stekli zasluge za domovinu i građansko društvo, kako bi ih sačuvao od zaborava i saznanja prenio novim generacijama. Nadalje, izabrane osobe bile su istaknute u svom radu i tako djelovale na korist Crkve i države, više nisu bile među živima pa je o njihovim postignućima bilo moguće donijeti zaokružen pogled. Kunić je u leksikonu donio više od 50 biografija istaknutih osoba.⁴² Najveću skupinu predstavljaju istaknuti pedagozi, znanstvenici i pokrovitelji javnih školskih i odgojnih ustanova, što potkrepljuje njegovo uvjerenje da ta profesija ima najveći utjecaj na obrazovanje i moral naroda i da zato zaslužuje posebnu pozornost. To je bilo u skladu s prosvjetiteljskim idejama o potrebi obrazovanja ljudi kao preduvjeta napretka. Nadalje, sam autor kao pripadnik učiteljske profesije želi naglasiti važnost učitelja koji su često slabo plaćeni i bore se s egzistencijalnim problemima. Osim malobrojnih, ali vrijednih suvremenih osvrtu na leksikon, od kojih su nam zasad poznati oni iz časopisa *Annalen der Literatur und Kunst in den österreichischen Staaten* 1805,⁴³ i *Neue Annalen der Literatur des österreichischen Kaiserthumes* iz 1808,⁴⁴ dosad nije načinjena sadržajna analiza toga biografskoga kompendija, što svakako može biti poticaj za daljnja istraživanja.

Od mnoštva osoba uvrštenih u leksikon, uočili smo samo jednu koja je na više načina, porijeklom i djelovanjem, bila povezana s hrvatskim zemljama. Radi se o filozofskom i teološkom piscu Kazimiru Bedekoviću Komorskom (1727–1782), koji je bio zagrebački kanonik i rektor Hrvatskoga kolegija u Beču te profesor na isusovačkim učilištima u Zagrebu, Trnavi i Győru⁴⁵. Bedekovićeva biografija na gotovo 30 stranica ujedno je i manja genealoška studija jer obuhvaća i širu povijest obitelji Bedeković Komorski.

⁴² Uz zvučna imena poput, primjerice, pape Pija II, ministra vanjskih poslova Marije Terezije Wenzela Antona Kauniza, diplomata Johanna von Schmidta, kardinala i vicekralja Napulja Wolfganga von Schrattenbacha, astronoma Maximiliana Hella, feldmaršala Otta Ferdinanda von Abensperga, u leksikonu su se našli i manje zvučni, ali po Kunićevoj procjeni važni pojedinci: benediktinac Matthaues Offner, časnik carske vojske Blasius Columban Bender, biskup u Brünnu i prvi rektor bečkoga sjemeništa Johann Baptist Lachenbauer, botaničar i zoolog Franz Xaver von Wulfen, dobrotvor Caspar Andreas Jacomini, pravnik i povjesničar Constantin Franz Florian von Kauz i brojni drugi.

⁴³ 1805, Januar, str. 316–318. U prilogu istog časopisa naslovljenog »Intelligenzblatt der Annalen der Literatur und Kunst«, May 1805, str. 224–228. objavljen je i opširan životopis samog Kunića.

⁴⁴ 2, 1, 1808, May, str. 234–236.

⁴⁵ *Biographien merkwürdiger Männer der Österreichischen Monarchie*, 5, Graz, gedruckt bey den Gebrüdern Tanzer, 1807., str. 19–46.

S obzirom na uzak sloj građanstva koje se u Hrvatskoj početkom XIX. st. tek formiralo, ljudi s kojima je Kunić mogao kontaktirati – plemstvo, malobrojni obrazovani pojedinci i svećenstvo – činili su malu zajednicu višestruko povezanu sličnim aktivnostima. Glavnina njegovih preokupacija ipak je bila vezana uz hortikulturu i kulturna zbivanja te je najveći broj biografskih osvrtâ bio usmjeren prema osobama koje su dijelile slične interese. Kunić je bio je član nekoliko poznatih hortikulturnih društava: djelovao je kao dopisni član uglednoga Društva za promicanje vrtlarstva Kraljevine Pruske u Berlinu, Poljoprivrednoga društva u Kranjskoj te stalni i vrlo aktivan član bavarskoga Instituta za praktično vrtlarstvo iz Frauendorfa. Uvidom u popis članstva toga društva u Kunićevo vrijeme, vidljiva je povezanost s brojnim osobama hrvatskoga političkoga, crkvenoga i općenito društvenoga života toga vremena.⁴⁶ Kunić je bio član i drugih kulturnih društava, primjerice zagrebačkoga *Musikvereina*, o aktivnostima kojega je također izvješćivao.⁴⁷

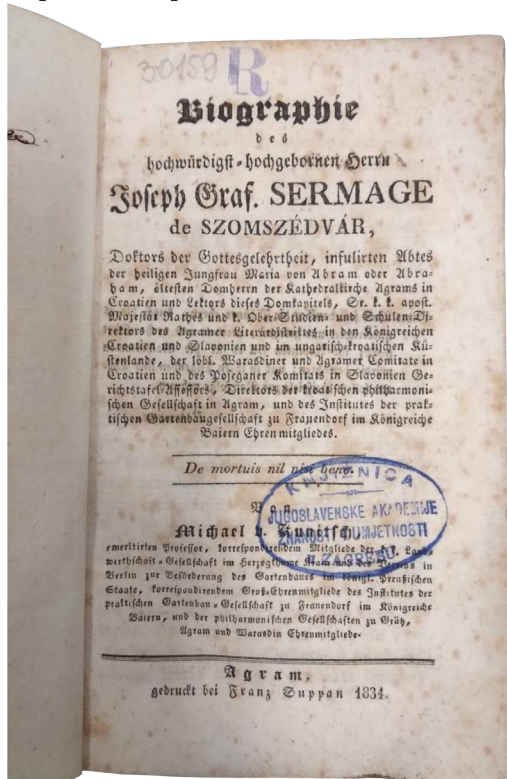
Obilazeći perivoje i vrtove građanskih i plemićkih kuća i dvorova, dolazio je u kontakt s različitim osobama – od pripadnika visokoga plemstva, preko crkvenih dužnosnika, vojnih osoba do dobrostojećih trgovaca. To zasigurno objašnjava njegovu prisutnost na brojnim društvenim događanjima, gdje ne propušta nijednu priliku da objavi prigodnu odu ili čestitku svakoj uglednijoj osobi – tako piše pohvalnice i čestitke biskupima prigodom njihova ustoličenja, rođendana i imendana, novogodišnje čestitke i pozdravne govore.

Pri odabiru osoba čije je biografske portrete stvorio, Kunić je primijenio iste kriterije kao i u prethodnom radu – izabrane osobe redom su bili visokoobrazovani pojedinci predani općem dobru, dobrotvori i pokrovitelji kulturnih, obrazovnih i crkvenih ustanova.

⁴⁶ Kao članovi društva u Frauendorfu navedeni su i Aleksandar Alagović, sisački trgovci Anton Berkić, Matija Juda i Sebastian Kern, grof Janko Drašković i njegova supruga Franjica, odvjetnik Tadija Ferić, posjednik i dobrotvor Mirko Haraminčić, pravnik i političar Ljudevit Jelačić, samoborski posjednik Baltazar Ignaz Kiepach, karlovački pravnik i kulturni djelatnik Karlo (Dragutin) Klobučarić, grofica Vilhemina Kulmer, karlovački gradski sudac Mirko Lopašić, profesor Tomo Mikloušić, karlovački liječnik Juraj Nabijač, zagrebački trgovac Nikola Nikolić, upravitelj pošte u Zagrebu Matija Pallatin, kanonik i vrhovni upravitelj škola Josip Sermage, profesor prava na Kraljevskoj akademiji u Zagrebu Ivan Svabelly, mjernik i kartograf Josip Szeman, upravitelj imanja biskupa Vrhovca Stjepan Udvardy.

⁴⁷ »Musikalische Akademie zu Agram in Croatien«. *Allgemeine deutsche Bürger- und Bauern-Zeitung*, 3, 8, 1833., str. 2–3. Društvo je službeno osnovano 1827. pod pokroviteljstvom biskupa Vrhovca te uz podršku A. Alagovića i J. Sermagea. Glazbenici su se u početku sastajali u kući zagrebačkoga trgovca Đure Popovića gdje su vježbali i priređivali manje zabave. Društvo je odmah nakon osnutka imalo 47 podupirućih članova.

Najopsežnija je od svih biografija grofa Josipa Sermagea⁴⁸ (1834) (slika 2), zagrebačkoga kanonika i vrhovnoga ravnatelja školstva zagrebačkoga područja, pokrovitelja kulturnih društava. U knjižici od 59 stranica, Kunić na prvih 12 opisuje biografiju kao formu – ona nije nikakav hvalospjev, nikakav panegirik, ali ni kritika. Biograf u tekstu slijedi pojedinca te opisuje i istinito prikazuje njegovu životnu priču od rođenja do smrti kroz sve faze njegova života. Također, biograf treba vjerno opisati i javni i privatni život osobe koju portretira, kao čovjeka posvećena svojemu staležu, sa svim njegovim odlikama, ali i manama i slabostima. Prema njemu, pojedinac stoji pred životopiscem kao pred sudačkom stolicom.⁴⁹

Slika 2. Biografija Josipa Sermagea (1834) – privatna snimka, Knjižnica HAZU / Biography of Josip Sermage (1834). Private photo, Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts

⁴⁸ *Biographie des hochwürdigst-hochgebornen Herrn Joseph Graf Sermage de Szomszedvar*. Agram, Franz Suppan, 1834. Biografija je objavljena i u hrvatskom prijevodu u *Zaprešičkom godišnjaku*, 7, 1998., str. 106–127.

⁴⁹ *Ibid.*, str. III.

Iako u pretpreporodnom razdoblju nastaju mnogobrojne biografije u najrazličitijim pojavnim oblicima, pravila za pisanje i teorijski tekstovi rijetki su, pa je ovakvo razlaganje biografske metode, uz članak o biografiji Paska Antuna Kazalija iz 1845.,⁵⁰ jedan od prvih takvih pokušaja.

Na početku studije Kunić potanko navodi zašto se upravo Sermageova biografija približava idealu savršene biografije. Uz navođenje njegovih kvaliteta, ističe kako ga je mogao slobodno i bez predrasuda sagledati objektivno, budući da nije služio pod njim niti bio njegov podčinjeni. On je bio učen, obdaren znanjem i dobrim ukusom, promicao je znanost i poštivao znanstvenike, njegovao je umjetnost, što je i dokazao prihvaćanjem dužnosti direktora zagrebačkoga Glazbenoga društva koje se borilo sa svakakvim poteškoćama. Nakon što je opisao sve njegove funkcije i službe, obiteljske veze i odnose s okolinom, ističe i neke njegove mane, primjerice navodi kako Sermage, iako nenadmašan u pismenom izrazu, nije bio osobito uspješan u usmenim izlaganjima, koja bi pojačala opći dobar dojam. Nadalje, uz sva ta svojstva i izvanredne osobine, Sermage po njemu nije bio previše omiljen, no omiljenost je relativna, a mnogim ljudima koji posjeduju solidne osobine nedostaje sposobnost zbližavanja i privlačenja ljudi. Nadalje, ističe kako su ga mnogi omalovažavali unatoč tome što je činio dobro, a to se često događa najčasnijim i najzaslužnijim ljudima. Kunić ističe kako je napisao ovu biografiju kako bi kroz nju slavio ovu domovinu kao i državna tijela u kojima je navedeni služio, jer se svojim zaslugama svrstao u red onih muževa domovine, koji poput posebnog ukrasa čine čast hrvatskom narodu. Na kraju citira pjesnika Francesca Petrarca, koji ističe da svaki narod treba poštovati ljude koji su ga obrazovali, učili i usavršavali, a uspomenu na njih treba poštovati i njihov život isticati kao primjer koji treba vrijedno oponašati.⁵¹

Kunić je osim ove biografske studije, napisane i objavljene neposredno nakon Sermageove smrti, Sermageu objavio i čestitku povodom rođendana,⁵² žalobni govor na ispraćaju te nekrolog u *Agramer Zeitungu* (18. VI. 1833).

Uz Sermagea, kraće biografske osvrtne i prigodne govore te čestitke i nekrologe s biografskim elementima Kunić je posvetio još nekim crkvenim osobama: zagrebačkom biskupu Maksimilijanu Vrhovcu⁵³ (slika 3) i njegovu nasljedniku Aleksan-

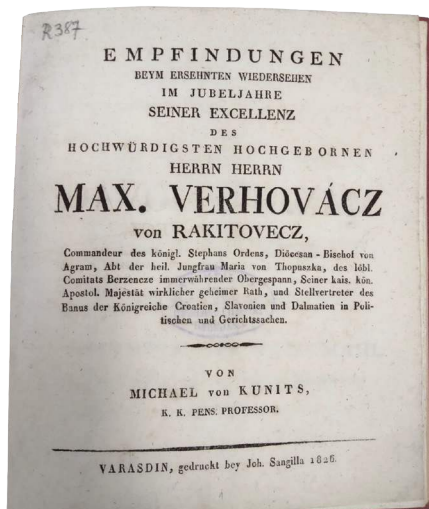
⁵⁰ »O načinu kojim se životopisi pisati imadu«. *Zora dalmatinska*, 2, 1845., 50, 51 i, 52; 3, 1846, 1.

⁵¹ *Biographie des hochwürdigst-hochgebornen Herrn Joseph Graf Sermage de Szomszedvar*, str. XI.

⁵² *Am frohen Jahrstage 10. May 1831 der hohen Geburt des Herrn Grafen Joseph Sermage von Szomszedvar*. Agram, 1831. Žalobni govor: *Worte der Trauer am Sarkophage Josephs Grafen Sermage de Szomszedvar*. Agram, Franz Suppan, 1833.

⁵³ *Empfindungen bey dem ersehnten Wiedersehen im Jubeljahre Seiner Exellenz des hochwuerdigsten hochgebornen Herrn Herrn Max. Verhovacz von Rakitovecz*. Varasdin, Sangilla Friendsberg, 1826.

dru Alagoviću⁵⁴ (slika 4), đakovačkom i srijemskom biskupu Mirku Karlu Raffayu,⁵⁵ đakovačkom biskupu Josipu Kukoviću⁵⁶ (slika 5), senjsko-modruškom Mirku Ožegoviću,⁵⁷ grkokatoličkom križevačkom biskupu Gabrijelu Smičiklasu,⁵⁸ pravoslavnom episkopu gornjokarlovačke eparhije Lukijanu Mušickom.⁵⁹

Slika 3. Pohvalni govor u čast zagrebačkog biskupa Maksimilijana Vrhovca (1826.) – privatna snimka, Knjižnica HAZU / Eulogy in Honour of Maksimilijan Vrhovac, Bishop of Zagreb (1826). Private photo, Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts

⁵⁴ *Lobrede bey der feyerlichen Inthronisation ... des ... Alexander von Alagovich, als ... im Jahre des Heils 1829. designirten Diöcesan Bischof des Agramer Kirchen-Sprengels.* Varasdin, Johann Sangilla, 1830. – *Opfer der Ehrfurcht und inbrünstiger Wünsche zum Neujahr 1830.* Varasdin, J. Sangilla 1830. – *Hymne im Jahre der Jubelfeier des Fünfzigjährigen Priesterthumes sr. Excellenz des hochwuerdigsten Herrn Agramer Diöcesan-Bischofes Alexander von Alagovich.* Agram, Franz Suppan, 1834.

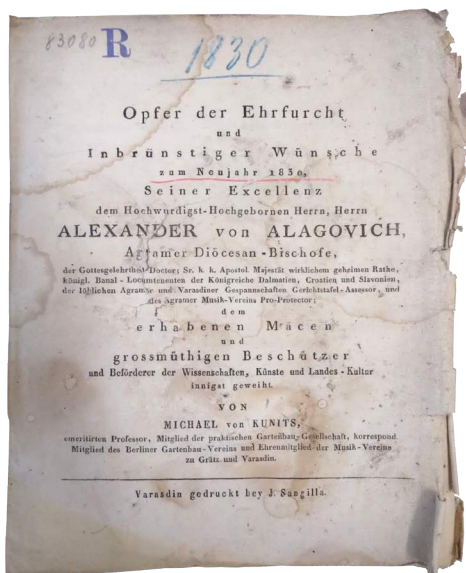
⁵⁵ *Seiner bischhöflichen Gnaden dem hochwürdigsten, hochwohlgebornen Herrn Herrn Emerich Carl von Raffay.* Essek, Martin Aloys Divald, 1823.

⁵⁶ *Zur hohen Feier der heiligen Weihe und Inthronisation seiner Bischöflichen Gnaden ... Joseph v. Kukovich auf den Apostolischen Stuhl der canonisch vereinigten Bosner oder Diakovarer und Syrmier Diözesen.* Karlstadt, Johann Nep. Prettnner, 1831.

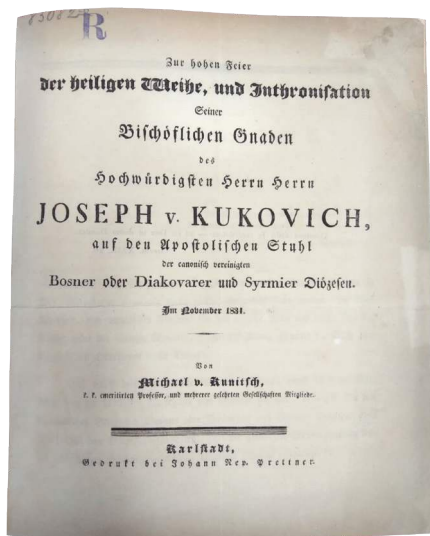
⁵⁷ *Zum neuen Jahre 1829 dem hochwürdigsten, hochwohlgebornen, hochgelehrten Herrn Herrn Emericus Osegovich von Barlabassevecz.* Warasdin, Johann Sangilla, [s. a.]. Također i: *Zur feierlichen Inthronisation Seiner hochgeboren des hochwürdigsten Herrn Bischofes Emerich Osegovich von Barlabassevecz auf den apostolischen Stuhl der vereinten Diözesen Zengg und Modrush im August 1834.* Karlstadt, Johann Nep. Prettnner, 1834.

⁵⁸ *Zum feierlichen Bisthums. Anritte seiner Bischöflichen Gnaden des hochgeboren Herrn Herrn Gabriel von Smicziklasz ... im Jahre 1834.* Karlstadt, Johann Nep. Prettnner, 1834.

⁵⁹ *Seiner bischhöflichen Hochwürden dem hochwürdigst = hochwohlgebornen Herrn Lucian v. Musiczky.* Agram, Franz Suppan, 1828.

Slika 4. Novogodišnja čestitka zagrebačkom biskupu Aleksandru Alagoviću (1830.) – privatna snimka, Knjižnica HAZU / New Years' epistle to Aleksandar Alagović, Bishop of Zagreb (1830). Private photo, Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts

Slika 5. Čestitka povodom imenovanja dakovačkog biskupa Josipa Kukovića (1834.) – privatna snimka, Knjižnica HAZU / Congratulatory epistle on the occasion of the appointment of Josip Kuković as Bishop of Đakovo (1834). Private photo, Library of the Croatian Academy of Sciences and Arts

Kunićevi pohvalni govori biografskog su karaktera jer u njima navodi najvažnije točke iz života osobe kojoj je posvetio djelo. U svakom od njih citira klasične autore, najčešće Plinija, Horacija, Ovidija ili Seneku, vjerojatno želeći pridonijeti uzvišenosti stila, a ne propuštajući pritom pokazati i svoje široko znanje. O njegovu stilu izjasnio se i V. Dukat, autor njegove rukopisne biografije.⁶⁰

Nakon Sermagea, osoba kojoj je posvetio više priloga bio je Mirko Haraminčić, načelnik Karlovca, vlasnik dvorca i posjeda Novigrada na Dobri, te član više kulturnih društava i dobrotvor.⁶¹ Uz već spomenute, Kunić je pohvalne govore i prigodne biografske crtice posvetio i zagrebačkom trgovcu Đorđu Popoviću,⁶² osječkom građaninu Josipu Stegeru,⁶³ barunu Gustavu Hilleprandu von Prandau,⁶⁴ karlovačkom gospodarstveniku Ernestu Reddiju⁶⁵ i još nekolicini.

Nakon što je 1830-ih godina poduzeo više putovanja po Hrvatskoj, što je za upoznavanje hrvatskih prilika i društva bilo od velike važnosti jer je stekao bolji uvid u interese i životne prilike vlasnika perivoja i dvoraca, objavio je niz hortikulturnih prikaza koji su danas neprocjenjiv izvor podataka. Uz opis danas nepostojećeg parka oko dvorca obitelji Erdödy u Paukovcu, objavio je niz opisa vlastelinstava i njihovih vlasnika – najčešće su citirani oni o posjedima grofova Jankovića u Terezovcu i Vučinu, Mihalovića u Orahovici te Inkeya u Rasinji.

Osim pojedinačnih biografskih priloga i manjih djela s biografskim elementima, Kunić je i u djelima koje je pisao s drugačijom nakanom ostavio vrijedne biografske podatke o različitim osobama. Primjerice, njegov povijesno-topografski opis Varaždinskih toplica (*Historisch-topographische Beschreibung des vortrefflichen Varasiner Töplitzer Schwefelbades*, 1828) svojevrsan je imenik članova zagrebačkoga Kap-

⁶⁰ »...za razliku od balneoloških spisa, koji su pisani jasnim, razgovjetnim stilom, u biografijama on često prelazi u bombastičnu kićenost, pa sva spomenuta djela odaju žurnalistički karakter, no unatoč tome često su dragocjen prinos za poznavanje kulturnih prilika onoga vremena.« Vladoje Dukat, Mihajlo Kunić, Zbirka rijetkosti Hrvatskog biografskog leksikona, 230.

⁶¹ *Dem Freunde des Vaterlandes der Agrikultur und Industrie, dem ... Herrn Emerich v. Haraminich.* Karlstadt 1834. – *Innigste Wünsche und Gefühle der Verehrung am 5. November 1833 dem erfreulichen Namensfeste ... Emericus Edlen v. Haraminich.* Agram, Franz Suppan, [1833]. – *Allgemeine deutsche Bürger- und Bauern-Zeitung*, 11, 48, 1833., str. 1–2; opis njegovog vrta uz neizostavno isticanje njegovih zasluga, *Ibid.*, 8. I., str. 2–4.

⁶² *Gefühle der Achtung und freundschaftlicher Wünsche am 1. Jänner 1830. dem Wohlgebornen Herrn Georg Popovich, Handelsmanne zu Agram, meinem verehrten Freunde geweiht.* S. 1. 1830.

⁶³ *Seiner wohlgeborn dem Ioseph Steger.* Zu Essek 1823.

⁶⁴ *Gefühle und Wünsche am Neujahre 1830 seiner hochgeborn dem Herrn Gustav Baron Hilleprand von Prandau, dem Freunde und Lieblinge der Musen und Ihrer hochwohlgeborn der Frau Adelheid Freyinn von Prandau gebornen von Cseh.* Varasdin, J. Sangilla, 1829.

⁶⁵ *Allgemeine deutsche Garten-Zeitung*, 12, 49, 1834., str. 1–2.

tola.⁶⁶ Nakon opisa mjesta i okolice, prošlosti lječilišta od rimskoga vremena do početka XIX. st., biljaka i načina korištenja termalne vode u liječenju raznih bolesti, ondje opisuje vrtove plemićkih kurija u okolici te donosi kraće biografske crtice zagrebačkih kanonika koji su bili uključeni u izgradnju i opremanje kupališta. Uz već spomenute biskupe Alagovića, Josipa Sermagea i ravnatelja zagrebačkoga plemićkoga konvikta i školskoga nadzornika Mirka Ožegovića, Kunić navodi i druge kanonike: kapitularnoga vikara Josipa Žalca, kustosa zagrebačke katedrale Ivana Prevendarra, botaničara Josipa Hosta, kantora Franju Lovinčića, rektora zagrebačkoga sjemeništa i katedralnoga župnika Ivana Dvojaka, opata od Bijele Stijene, kantora, prelata Banskoga stola te prisjednika križevačkoga i varaždinskoga Sudbenoga stola Franju Koritića, i druge, popisujući i kanonike koji su preminuli u tom razdoblju.

4. Zaključak

Iako cjelokupni korpus Kunićevih biografskih radova o znamenitim osobama iz hrvatskoga političkoga i kulturnoga života 1820-ih i 1830-ih godina svojim opsegom nije usporediv s njegovim višesveščanim biografskim leksikonom s početka XIX. st., ovaj, danas slabo poznat, autor svojim je životopisima i biografskim crticama o ličnostima s hrvatskoga prostora ostavio vrijedan prilog hrvatskoj povijesti i kulturi, osobito imajući u vidu neznatan broj sličnih radova iz toga razdoblja. S obzirom na njegovo široko obrazovanje i prethodno bogato iskustvo u pisanju biografija, u kojima je uspostavio svoju vlastitu metodu, biografski radovi koje je ostavio svakako su važan element u povijesti hrvatske biografistike. U svojim je prilozima o hrvatskim suvremenicima Kunić nastojao zadovoljiti kriterije koje je zadao u svom biografskom leksikonu: to su osobe koje su radile za opće dobro i bile pokrovitelji javnih školskih i odgojnih ustanova te više nisu bile među živima, pri čemu je kao oglednu biografiju isticao onu Josipa Sermagea, zagrebačkoga kanonika, vrhovnoga ravnatelja školstva zagrebačkoga područja i pokrovitelja kulturnih društava. Prema svemu sudeći, krug ljudi među kojima se kretao i o kojima je pisao svakako mu je bio važan i zbog društvenoga ugleda kojemu je težio, kao i mogućega izvora prihoda jer je zasad nepoznato kako je financirao objavljivanje svojih radova. Zbog maloga uzorka tekstova koji su analizirani i raštrkanosti biografskih podataka o njegovim suvremenicima po raznim, danas gotovo potpuno nepoznatim časopisima i izdanjima, bilo bi pretjerano reći da je Kunić uspio stvoriti kolektivnu biografiju hrvatske elite 20-ih i 30-ih godina XIX. st., no sigurno je da je, zbog njegove, barem deklarativno izrečene, želje da

⁶⁶ Te su toplice bile u posjedu zagrebačkog Kaptola od XII. st. God. 1820. odlučeno je da se ondje osnuje kupališno lječilište, a dva puta tjedno ondje je ordinirao varaždinski kirurg A. Beil. Kunić je djelce napisao boraveći u toplicama, u listopadu 1828. godine.

svremenincima zorno prikaže plemenita djela istaknutih ljudi, nama ostala sačuvana vrijedna baština i pogled na život iz neke davne perspektive.

LITERATURA I IZVORI

- Allgemeine Deutsche Biographie*, 17, Berlin, 1883.
- Biographien merkwürdiger Männer der Österreichischen Monarchie*, 1–5, Graz, gedruckt bey den Gebrüdern Tanzer, 1805–1809.
- Biography and Society*. London, Sage Publications, 1981.
- Biography as an Art*. London: Oxford University Press, 1962.
- Bogišić, Rafo. 1987. »Serafin Crijević – pionir hrvatske književne historiografije«, *Croatica*, 18, 26–27–28, str. 211–224.
- Brešić, Vinko. 2001. *Teme novije hrvatske književnosti*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Buntak, Franjo. 1996. *Povijest Zagreba*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Dobronić, Lelja. 1971. *Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba*. Zagreb: Društvo historičara umjetnosti Hrvatske.
- Dukat, Vladoje. *Mihajlo Kunić*, rukopis. Građa za *Hrvatski biografski rječnik*, 230. Zbirka rijetkosti Hrvatskoga biografskog leksikona, Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Esih, Ivan. 1934. *Tko je autor političke brošure Sollen wir Magyaren werden? (1833–1933)*. Sarajevo: Napredak.
- Gostl, Igor. 1994. *Zagrebački perivoji i promenade*. Zagreb: Školska knjiga.
- Gostl, Igor. 1995. »Od glagoljskih lucidarija do Hrvatske enciklopedije. Pet stoljeća hrvatske enciklopedike i leksikografije«, *Radovi Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža*, 4, str. 81–124.
- Hirc, Dragutin. 2008. *Stari Zagreb*. Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Hrvatski biografski leksikon*, 1–9. Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1983–2020.
- Jelašić, Franjo. 1932. »Oko stogodišnjice hrvatskoga preporoda«, *Napredak*, 7, 11/12, str. 1.
- Jurčić, Ivana. 1995. »Doprinos Mihovila Kunića upoznavanju stanja i razvoja vrtnje umjetnosti sjeverne i zapadne Hrvatske u prvoj polovici XIX stoljeća«, *Poljoprivredna znanstvena smotra*, 60, 2, str. 171–188.
- Körbler, Đuro. 1918. »Marko pl. Czerlien«, *Ljetopis JAZU*, 33, str. 143–153.
- Ladović, Vanda, Premerl, Nada. 1984. »O razvoju i uređenju Ilice, Preradovićeve trga i Jurišićeve ulice u XIX i XX stoljeću«. *Iz starog i novog Zagreba*, 6, str. 189–206.
- Obad Šćitaroci, Mladen, Bojanić Obad Šćitaroci, Bojana. 2013. »Varaždinski perivoji 19. stoljeća u hrvatskom i europskom kontekstu«, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, 24, str. 293–316.
- Obad Šćitaroci, Mladen, Bojanić Obad Šćitaroci, Bojana. 2014. »Public parks in Croatia in the 19th century within a European context«, *Annales. Series historia et sociologia*, 24, 1, str. 95–111.
- Oesterreichische National-Encyclopädie*, 3. Wien 1838.
- Pietsch, Walter. 1995. »Steirische Beiträge zur österreichischen Schulgeschichte des 18. Jahrhunderts«, *Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark Jahrgang*, 86, str. 255–264.
- Stepanić, Gorana. 2010. »Tretman lirске pjesme: metodološka hibridnost i pjesnički kanon u Đurđević-vim Vitae illustrium Rhacusinorum«, *Colloquia Maruliana*, 19, str. 95–122.
- Szabo, Gjuro. 1971. *Stari Zagreb*. Zagreb: Spektar.
- Szinyei, József. 1900. *Magyar irók élete és munkái*, 7, Budapest.

- Vrhovac, Maksimilijan. 1987–2017. *Dnevnik-Diarium*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Vukotinić, Ljudevit. 1883. »Uspomena na godine 1833-1835.«, *Narodne novine*, 51, 3, str. 2–3.
- Vyvalova, Mária. 1988. »Michal Kunic — autor národných obrán«, *Biografické štúdie*, 38, str. 37–123.
- Wurzbach, Carl. 1865. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, 13, Wien.

PUBLICIST MIHAEL KUNIĆ AND HIS CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT OF CROATIAN BIOGRAPHICAL STUDIES

Iva Mandušić

The Miroslav Krleža Institute of Lexicography, Zagreb

iva.mandusic@lzmk.hr

ABSTRACT: Publicist Mihovil Kunić is little known to the Croatian cultural public. Of Slovak origin, by profession a retired educator and school supervisor in the countries of the Habsburg Monarchy, he resided in Croatia in the latter part of his life, actively participating in the social life of Zagreb, Karlovac, and Varaždin, as well as in the country life of the Croatian nobility, especially in Slavonia. He documented numerous interesting facts, now valuable for understanding bourgeois culture in the early decades of the 19th century. Many of his works in the German language on pedagogy, linguistics, history, and horticulture date back to the period before his arrival to the Croatian lands. Following and developing his own biographical method, Kunić achieved a significant lexicographic endeavour on a European scale by publishing a multi-volume biographical dictionary of notable individuals of the Habsburg Monarchy, *Biographien merkwürdiger Männer der Österreichischen Monarchie* (1805–1812). In Croatian literature, he is mostly known for his historical-topographical studies, along with his works on civic, noble, and public gardens and park architecture, which significantly contributed to the understanding of the history of garden art and cultural conditions in Croatia at the beginning of the 19th century. In line with the Enlightenment efforts to describe the lives of individuals working for the common good, he also published a series of biographical articles on prominent figures of pre-Illyrian Croatia and numerous occasional poems marking various public and private events. The paper provides a historical overview of the development of Croatian biographical studies, discusses the criteria for selecting individuals in Kunić's opus, the motives and circumstances of his activities, and his contribution to the development of this discipline, with a focus on the biography of Josip Sermage, in which he described his methodological approaches, and the circle of individuals associated with the Zagreb Chapter as part of the emerging bourgeois class.

Keywords: Mihael Kunić; biography; Josip Sermage; Pre-Revival Age

Članci su dostupni pod licencijom Creative Commons Imenovanje 4.0 međunarodna (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Sadržaj se smije umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti, preradivati i koristiti u bilo koju svrhu, uz obavezno navođenje autorstva i izvora.